

Nr 8

Utlåtande i anledning av väckta motioner om stärkande av den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 366 i första kammaren av herr *Nordenson* och nr 443 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås och herr *Regnéll* har föreslagits att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av möjligheterna att stärka den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motion I: 366.

Över motionerna har yttranden inhämtats från kommerskollegium, Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden från Stockholms handelskammare och Handelskammaren i Göteborg.

Kommerskollegium har i sitt yttrande anfört bl. a. följande.

Allmänt har konkurrensen på utlandsmarknaderna skärpts avsevärt under senare år, vilket tagit sig uttryck bl. a. i importörernas krav på förlängda kredittider. Känt är att de med svensk industri konkurrerande företagen vid export ofta kunna påräkna statligt stöd i skilda former. Det är då naturligt om de svenska industriföretagen anse sig kunna kräva att vår export icke skall vara sämre ställd. I en gemensam europeisk marknad torde Sverige för övrigt få tillämpa likartade regler för exportstödjande åtgärder som övriga i marknaden ingående länder. Sålunda stadgas i Romfördraget att statliga stödåtgärder äro oförenliga med den gemensamma marknaden, i den mån de snedvrída eller hota att snedvrída konkurrensen.

Under förhandenvarande förhållanden synes det kollegium lämpligt att det undersökes vilka åtgärder av exportstimulerande art som vidtagits i de länder vilka ha med svensk industri konkurrerande företag; företrädesvis de västeuropeiska länderna men även USA och Canada. Det bör dock framhållas att det sannolikt torde möta vissa svårigheter att genom en dylik kartläggning skapa en rättvisande bild av exportvillkoren i andra länder. Utredningen torde böra begränsas till åtgärder av större och mera omedelbar betydelse. Undersökningsmaterialet synes lämpligen kunna införskaffas genom den svenska utlandsrepresentationen och därefter bearbetas av en för ändamålet utsedd sakkunnig. Med ledning av vad därvid framkommer och under hänsynstagande till resultatet av de utredningar som nu pågå i hithörande frågor synes kunna tillfredsställande bedömas i vad mån ytterligare stöd från statens sida är erforderligt för den svenska exportindustrien.

Stockholms handelskammare har uttalat följande.

Exportstimulerande åtgärder framstår i dagens skärpta internationella konkurrensläge såsom särskilt angelägna. För ett litet och av sin export i

hög grad beroende land som Sverige måste utsikterna att framgångsrikt hävda sig gentemot de stora länderna och marknadsbildningarna i icke obetydlig grad bli beroende av att statsmakterna är beredda att stödja och underlätta exporten, i vart fall i samma omfattning som allmänt sker inom konkurrerande länder i Västeuropa och Nordamerika.

I den föreliggande motionen lägges huvudvikten vid exportindustriens finansierings- och kreditgarantimöjligheter. Beträffande exportkreditgarantierna framföres i första hand önskemål om ett övervägande av förlängningar av kreditgarantitiderna och om en översyn av premiesatserna.

Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund har i en gemensam framställning den 5 september 1961 till handelsministern understrukit vikten av bl. a. nämnda önskemål. Såsom upplyses i proposition nr 195 till 1961 års riksdag rörande statsgarantiens omfattning vid exportkredit har framställningen remitterats till exportkreditnämnden. Något slutligt ställningstagande med anledning av framställningen har ännu icke reviderats.

Handelskammaren vill för sin del ansluta sig till tanken, att såväl en förlängning av exportkredittiderna som en översyn av premiesättningen i syfte att uppnå vissa nedsättningar av premiesatserna prövas i positiv anda.

Ett speciellt problem på exportkreditområdet erbjuder finansieringsfrågorna i samband med export till u-länderna. Denna fråga, som särskilt berörts i ovannämnda framställning, har föranlett ett uttalande av departementschefen i proposition 195 av innebörd, att ett närmare ställningstagande härtill är att emotse i den proposition rörande det svenska biståndsprogrammet som inom kort framlägges.

Handelskammaren vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att detta delproblem erhåller en tillfredsställande lösning.

Vad beträffar den i motionen diskuterade frågan om skyddet för politiska risker vid kapitalinvesteringar i u-länderna får Handelskammaren erinra om det pågående omfattande arbetet härvidlag på det internationella planet. Inom OECD behandlas f. n. ett redan inom OEEC ingående studerat konventionsutkast rörande skydd för främmande investeringar. Såsom en komplettering härtill har förslag väckts om inrättande av en internationell, försäkringsmässigt uppbyggd, garantifond, vilken skulle anknytas till Världsbanken. Under hösten 1961 har Internationella Handelskammaren och Världsbanken i en gemensam enkät till ledande exportföretag i främst Västeuropa, Nordamerika och Japan sökt närmare utreda förutsättningarna för en dylik garantifond eller investeringsförsäkring (»international investment insurance»). Från de svenska exportföretagens sida har man allmänt ställt sig synnerligen positiv till tanken på en internationell reglering på detta område.

Frågan om skyddet för investeringar i u-länderna torde i Sverige f. n. prövas inom den s. k. U-beredningen, särskilt inom dess arbetsgrupp för kommersiella biståndsfrågor. En snabb lösning av detta problem är enligt Handelskammarens uppfattning angelägen. Skulle svårigheterna visa sig alltför stora att inom rimlig tid nå fram till en internationell överenskomst — en lösning som i och för sig klart är att föredraga — bör förutsättningarna för ett nationellt försäkringssystem närmare undersökas. Dylika system finns redan nu i funktion i Västtyskland, USA och Japan.

I den remitterade motionen omnämnes inledningsvis och i förbigående skatteförhållandenas betydelse för exportindustriernas konkurrenskraft. Handelskammaren vill i detta sammanhang erinra om sin skrivelse den 9 november 1959 till riksdagens bevillningsutskott i anledning av förslaget

till allmän varuskatt. I skrivelsen framhölls bl. a. att beskattningen av investeringsvaror uppenbarligen skulle komma att indirekt medföra en fördyring även av exportvarorna. »Med hänsyn till den internationella utvecklingen inom handeln och särskilt med beaktande av vår planerade medverkan i det tullpolitiska samarbetet i Västeuropa måste det» underströk Handelskammaren vidare »i dag framstå som mer angeläget än någonsin, att icke sådana skattepolitiska åtgärder vidtagas som äro ägnade att minska det svenska näringslivets konkurrensförmåga i varuutbytet länderna emellan». Dessa synpunkter bör enligt Handelskammarens uppfattning allt fortfarande tillmätas mycket stor vikt.

Den remitterade motionen utmynnar i en hemställan om »en utredning av möjligheterna att stärka den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader». I den mån de i motionen särskilt omnämnda frågorna icke redan är föremål för utredning eller översyn i särskild ordning får Stockholms handelskammare tillstyrka, att en dylik utredning av ifrågasatt slag icke tilldelas ett alltför omfattande utredningsuppdrag. Av ett betydande intresse vore att erhålla en såvitt möjligt fullständig redovisning av de åtgärder av exportfrämjande och exportstödjande natur, som vidtagits eller planerats utomlands.

Handelskammaren i Göteborg har tillstyrkt förslaget om utredning under uttalande att tyngdpunkten i utredningen därvid synes böra förläggas till frågan om kreditgarantier. Handelskammaren har uttalat bl. a. följande.

Vad angår exportindustriens skatteförhållanden och dess finansieringsmöjligheter är Handelskammaren tveksam om lämpligheten av den föreslagna utredningen. Företagsbeskattningen och kapitalanskaffningen äro två med varandra intimt förbundna problem av vitalt intresse för hela det svenska näringslivet, och en utredning av dessa problem bör därför knappast begränsas till att avse endast exportindustrien. Den exportsubventionering genom skattelättnader, som förekommer på sina håll i utlandet, kan enligt Handelskammarens uppfattning icke undgå att i längden medföra skadeverkningar även på det egna landets näringsliv och torde därför, åtminstone i de högindustrialiserade länderna, få betraktas som en övergångsföreteelse, som icke manar till efterföljd. Denna kammarens uppfattning innebär givetvis icke, att kammaren också anser, att den nuvarande skattebelastningen för exportindustrien skall eller kan bibehållas. En generell sänkt företagsbeskattning kan snart nog bliva nödvändig för att svensk industri över huvud taget skall bliva i stånd att även framdeles hävda sig på världsmarknaden.

I fråga om kreditgarantimöjligheterna finnes i motionen en mera utförlig motivering för den föreslagna utredningen. Handelskammaren kan härvidlag helt ansluta sig till de av herr Nordenson framförda synpunkterna. Speciell uppmärksamhet förtjänar enligt kammarens åsikt frågan om möjligheterna att sänka de premiesatser, som för närvarande utlagas av exportkreditnämnden. Dessa premiesatser äro nu i vissa fall så höga att de utöva en rent prohibitiv verkan på exporten till en del utländska marknader, samtidigt som exportkreditnämndens verksamhet hittills lämnat ett icke oväsentligt överskott. Även frågan om skyddet för politiska risker vid kapitalinvesteringar i u-länderna är av betydande intresse och vikt. Med de tendenser till successivt ökade hinder för importen, som är utmärkande för praktiskt taget samtliga u-länder, får man räkna med att, åtminstone under de närmaste decennierna, etablerandet av egna tillverkande dotter-

bolag kommer att vara den enda möjligheten för en expanderande svensk exportindustri att vinna insteg på många marknader. Sådana utvidgningsprojekt te sig ofta ur många synpunkter synnerligen lockande men komma det oaktat ej till utförande, därför att de politiska riskerna måste bedömas som alltför stora. Kunde man på något sätt bygga upp ett system med skydd för sådana risker, skulle svensk exportindustris möjligheter att engagera sig i nya projekt avsevärt förbättras.

Sveriges industriförbund har med tillstyrkan av motionerna anfört bl. a. följande.

Såsom framhålles i motionerna har den konkurrens som möter svenska exportföretag på världsmarknaden successivt skärpts under senare år. En bidragande orsak härtill har varit att exportstimulerande åtgärder av olika slag i ökad omfattning vidtagits av statsmakterna i med Sverige konkurrerande länder. Förbundet delar därför den i motionerna framförda uppfattningen att en inventering av dessa åtgärder är av stort värde som underlag för en bedömning av vad som i detta sammanhang kan vidtagas från svensk sida. Vad gäller den svenska industriens konkurrenssituation och statsmakternas möjligheter att förbättra denna, vill förbundet särskilt tästa uppmärksamheten på utformningen av den indirekta beskattningen i Sverige. Den svenska industriens internationellt sett höga kostnads läge har höjts ytterligare genom att den allmänna varuskatten även omfattar industriens investerings- och förbrukningsvaror utan restitutionsrätt vid export; det sista gäller för övrigt även energiskatten. Förbundet vill starkt understryka betydelse av att den indirekta beskattningen omformas på sådant sätt, att den icke missgynnar den svenska exportindustrien.

Vad beträffar skatteområdet i övrigt önskar förbundet framhålla betydelsen av att ytterligare dubbelbeskattningsavtal kommer till stånd. Med hänsyn till de svårigheter och den tidsutdräkt man måste räkna med vid förhandlingar om dylika avtal synes det också angeläget, att man från svensk sida så snart som möjligt genomför unilaterala lagstiftningsåtgärder, som reglerar förhållandena gentemot de länder med vilka Sverige ej upprättat dubbelbeskattningsavtal.

Som framhålles i motionerna har möjligheterna att lämna krediter kommit att få allt större betydelse i den internationella konkurrensen. Förbundet vill i detta sammanhang uttrycka sin tillfredsställelse över att ett exportkreditinstitut nu synes komma till stånd.

I likhet med motionärerna vill förbundet understryka betydelsen av att möjligheterna att erhålla exportkreditgarantier utformas på ett sätt som inte ställer svenska företag i ett sämre läge än konkurrerande utländska företag. Som förbundet vid olika tillfällen framhållit bör särskilt de i motionerna nämnda frågorna om garantitidens längd och om premiesatsernas höjd tagas upp till omprövning.

I konkurrensen om u-ländernas marknader är den svenska exportindustriens investeringar därstädes av stor betydelse. Förbundet delar motionärernas uppfattning om nödvändigheten av ett effektivt skydd för utländsk egendom mot de politiska risker, som ofta aktualiseras i dessa länder. Denna fråga är föremål för behandling i skilda sammanhang på det internationella planet. Vissa länder har själva etablerat garantisystem i statlig regi. I skrivelse till finansministern den 5 september 1961 hemställde Industriförbundet och Exportföreningen om tillsättande av en statlig utredning rörande förutsättningarna för beredandet av skydd för enskilda svenska investeringar i utvecklingsländerna med avseende på politiska risker. Förbundet anser alltså detta vara en betydelsefull fråga.

Från svensk synpunkt är det som motionärerna understrukit angeläget att noga följa utvecklingen i fråga om exportfrämjande åtgärder i syfte att tillse att svensk export icke kommer i ett sämre läge på världsmarknaden än våra konkurrenter. Exportstödsberedningen framhöll i sitt 1961 angivna betänkande: »De växlande marknadsförhållandena i olika delar av världen framtingar en fortlöpande anpassning av den kommersiella utlandsrepresentationen, och beredningen finner angeläget, att hithörande frågor också i framtiden handlägges i nära samråd mellan berörda myndigheter och organisationer. Det synes önskvärt, att ett forum härför bibehålls även för framtiden, och beredningen rekommenderar att åtgärder för att tillgodose detta önskemål vidtages genom chefens för handelsdepartementet försorg.»

Häri vill förbundet instämma samt tillägga, att vad sålunda anförts bör gälla ej blott den kommersiella utlandsrepresentationen utan de allmänt exportfrämjande åtgärderna över huvud.

Sveriges allmänna exportförening har i sitt utlåtande uttalande följande.

Såsom framhålles i motionerna har den konkurrens, som möter den svenska exporten på världsmarknaden, under de senaste åren successivt skärpts. En faktor, som i icke oväsentlig mån bidragit härtill, är det allt kraftfullare stöd, som i olika med vårt land konkurrerande länder lämnas exporten från det allmännas sida. Visserligen har internationella överenskommelser träffats syftande till att begränsa användningen av en del såsom skadliga avsedda former av exportstöd, enkannerligen direkta exportsubventioner, men samtidigt har användningen av andra såsom tillåtliga betraktade former av dylikt stöd kraftigt tilltagit. Särkilt kännbart ur svensk synpunkt är, att de i Europeiska Ekonomiska Gemenskapen deltagande länderna — samtidigt som de sinsemellan reducerar sina exportstödjande åtgärder — harmonierar och skärper sin exportfrämjande politik utåt.

Ur svensk synpunkt är det, såsom motionärerna understrukit, förvisso en angelägen uppgift att noga följa utvecklingen på det exportstödjande området utomlands i syfte att tillse att svensk export icke kommer i ett sämre läge än vad gäller exporten i med oss konkurrerande, jämförbara länder. Inom Exportföreningen är man sedan länge inställd på att i dylika sammanhang bevaka den svenska exportnäringens intressen. Den i motionerna åberopade Exportstödsberedningen konstaterar i sitt betänkande: »De växlande marknadsförhållandena i olika delar av världen framtingar en fortlöpande anpassning av den kommersiella utlandsrepresentationen, och beredningen finner angeläget, att hithörande praktiska frågor också i framtiden handlägges i nära samråd mellan berörda myndigheter och organisationer. Det synes önskvärt, att ett forum härför bibehålls även för framtiden, och beredningen rekommenderar att åtgärder för att tillgodose detta önskemål vidtages genom chefens för handelsdepartementets försorg.» Härutinnan vill föreningen för sin del instämma samt tillägga att vad sålunda anförts bör gälla ej blott den kommersiella utlandsrepresentationen utan de allmänt exportfrämjande åtgärderna över huvud.

Sammanfattningsvis vill Exportföreningen sålunda instämma i motionernas syfte samt föreslå, att den äskade bevakningen av utvecklingen på exportstödsområdet utomlands uppdrages åt ett permanent forum av det slag, som rekommenderats av Exportstödsberedningen.

Utskottet

Sambandet mellan framstegstakten i den svenska ekonomien och omfattningen av vår utrikeshandel torde inte behöva särskilt understrykas i förevarande sammanhang. Att utvecklingen av exporten är av avgörande betydelse för våra möjligheter att bevara och höja vår standard torde också stå fullt klart. I medvetande härom har man från svensk sida aktivt medverkat i den internationella verksamhet som syftat till att undanröja de efter andra världskriget kvarstående hindren för handeln mellan länderna. Av avgörande betydelse för vårt näringslivs internationella konkurrenskraft är att den ekonomiska politiken utformas så att den bevarar och stärker konkurrenskraften i olika hänseenden.

Vid sidan av den ekonomiska politikens generellt verkande medel har statsmakterna vidtagit en rad olika åtgärder som alla haft det gemensamt att de syftat till att öka den svenska exportens konkurrensförutsättningar. Även den verksamhet näringslivet själv bedriver till exportföretagens tjänst har utvecklats och stärkts.

I detta sammanhang torde redogörelsen kunna begränsas till de exportstödjande åtgärder som har direkt anknytning till motionärernas förslag. Motionärerna har angivit två uppgifter för den föreslagna utredningen. De skulle utgöras dels av en inventering av de åtgärder som vidtagits för att förbättra exportföretagens konkurrensmöjligheter i de med vårt land konkurrerande industriländerna och dels av en komplettering och översyn av de svenska exportkreditgarantireglerna med avseende på den längsta tidrymden för beviljade garantier, gällande premiesatser samt möjligheterna att skydda sig för politiska risker vid kapitalinvesteringar i de s. k. u-länderna.

Pågående förändringar på den internationella handelns område till följd av tillkomsten av nya marknader, förskjutningar i pris- och produktionsförhållanden mellan skilda länder och varugrupper etc. medför att den exportstödjande verksamhet som bedrivs i vårt eget land liksom i andra länder befinner sig i stark och snabb utveckling. Redan av denna anledning torde det sannolikt, såsom kommerskollegium framhåller i sitt yttrande, möta vissa svårigheter att genom den av motionärerna föreslagna kartläggningen skapa en rättvisande bild av exportvillkoren i andra länder. Kollegium föreslår för sin del en begränsning av utredningen till att avse åtgärder av större och mera omedelbar betydelse. Det bör emellertid beaktas att en fortlöpande bevakning av exportfrämjande åtgärder i andra länder och därmed av de svenska företagens konkurrensförutsättningar traditionellt upprätthålles av berörda myndigheter och andra statliga organ, privata organisationer och företag. Ett uttryck härför är vad Exportföreningen i sitt yttrande uttalar om att man inom föreningen sedan länge är inställd på att i dylika sammanhang bevaka den svenska exportnäringens intressen. Vid sidan om utrikesrepresentationens fortlöpande rapportering kan som ett annat viktigt exempel nämnas de meddelanden om vidtagna åtgärder med avseende

på exportkreditgarantier som exportkreditnämnden automatiskt erhåller genom sitt medlemskap i Bern-Unionen. Den av motionärerna omnämnda s. k. exportstödsberedningen uttalar i sin den 6 oktober 1961 avlämnade sammanfattande promemoria att den under sitt arbete har uppmärksammat de exportbefrämjande åtgärder som vidtagits i andra med Sverige jämförliga länder, särskilt Danmark och Norge.

Den av motionärerna föreslagna kompletteringen och översynen av de svenska exportkreditgarantireglerna bör ses mot bakgrunden av att exportkreditnämndens verksamhet så sent som 1959 gjordes till föremål för en omfattande översyn som siktade till att effektivisera det svenska garantisystemet.

Frågan om skydd mot de med kapitalinvesteringar i u-länderna sammanhängande riskerna liksom det kommersiella biståndet i övrigt till dessa länder behandlas i propositionen nr 100 till årets riksdag och blir således föremål för riksdagens prövning i annat sammanhang. Det bör emellertid framhållas, att Kungl. Maj:ts förslag bl. a. innebär att inom den av statsmakterna fastställda garantiramen 200 miljoner kronor föreslås reserverade för en garantigivning på u-länderna för vilken skulle gälla särskilt liberala villkor.

I förevarande sammanhang torde det vidare finnas anledning att erinra om vad exportkreditnämnden anfört i yttrande den 27 oktober 1961 till statsrådet och chefen för handelsdepartementet i anledning av en framställning av Sveriges allmänna exportförening och Sveriges industriförbund avseende bl. a. de av motionärerna berörda frågorna om garantitidens längd och premiesättningen. Beträffande de tillämpade kredittiderna anför nämnden att enligt praxis garanteras normalt kredittider, som faller inom ramen för de inom Bern-Unionen överenskomna limiterna. Detta innebär enligt nämnden att de längsta kredittider som kan ifrågakomma för garanti för närvarande begränsas till fem år efter leverans. Efter en redogörelse för i andra länder tillämpad praxis framhåller nämnden sammanfattningsvis följande.

Man synes sålunda kunna fastslå, dels att Bern-Unionens bestämmelser i hög grad ha respekterats av garantiorganen vid garantigivning för normala affärer och dels att, även om möjligheter föreligga i vissa länder att er hålla statsgaranti för längre exportkrediter än de av Bern-Unionen rekommenderade, dylik garantigivning är restriktiv och i regel beroende av att särskilda instruktioner utfärdats av respektive regeringar.

Exportkreditnämndens premiesättning skall enligt de av statsmakterna fastlagda riktlinjerna för nämndens verksamhet utformas så att premien skall täcka dels den med garantien förenade risken och dels bidrag till nämndens administrationskostnader. På längre sikt skall verksamheten således varken lämna vinst eller förlust. Denna målsättning har för övrigt i huvudsak uppnåtts; den fonderade vinst nämnden kan redovisa härrör från två under 1940-talet lämnade garantier av helt speciellt slag. Nämnden redovisar i sitt förenämnda yttrande en jämförelse mellan premiekostna-

derna i skilda länder. Efter att ha understrukit de med en dylik jämförelse förenade svårigheterna anför nämnden följande.

Nämnden har emellertid funnit angeläget att undersöka premiekostnadernas storlek i ett antal europeiska länder i ett par konkreta fall. Även om man icke får draga för vittgående slutsatser av de erhållna resultaten synes ändå de svenska premiekostnaderna i de flesta fall ligga lägre än i de undersökta länderna. I huvudsak voro endast de engelska i vissa fall och de tyska resp. schweiziska premierna beträffande affärer i svaga länder lägre än de svenska. De lägre premiekostnaderna i Tyskland och Schweiz bero därpå att i dessa länder ingen skillnad göres i premiehänseende på starka och svaga marknader. Det bör i sammanhanget också framhållas, att de svenska exportörernas möjlighet att i vissa fall täcka endast den politiska eller kommersiella risken i regel icke stå exportörerna i andra länder till buds. Nämda möjlighet kan alltså bereda de svenska exportörerna en viss premiereduktion.

Avslutningsvis framhåller nämnden att det med hänsyn till de principer efter vilka nämndens premier beräknas ligger i sakens natur att premierrifferna tid efter annan överses.

Med återopande av det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 366 och II: 443 måtte anses besvarade med vad utskottet sålunda anført.

Stockholm den 27 mars 1962

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ståhle, Fahlander, Schmidt, Aspling, Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Ake Larsson och Nordenson*;

från a n d r a kammaren: herrar Regnéll, Sköldin, fru Renström-Ingenäs, herrar Hagnell, Carlsson i Tibro, Larsson i Umeå, Lindkvist och Börjesson i Falköping.

* Ej närvarande vid justeringen.